

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор науково-методичної
наочної роботи
О.Б.Жильцов
2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Логопедія
(шифр і назва навчальної дисципліни)
напряму підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»
(шифр і назва напряму підготовки)
спеціальність _____
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація _____
(назва спеціалізації)
інститут, факультет, відділення Інститут людини
(назва інституту, факультету, відділення)

2016-2017 навчальний рік

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код: 52710005
Наказник відділу
моніторингу якості освіти
Стор. № 0460114
(підпис) _____
(підпис) _____

Робоча програма «Логопедія» для студентів напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)».

Розробники: В.В.Тищенко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від “11” січня 2017 року № 10

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
_____ (О.В. Мартинчук)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту Людини _____ Н. А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка

Структура програми навчальної дисципліни

I. Опис предмета навчальної дисципліни

II. Тематичний план навчальної дисципліни

III. Програма

Змістовий модуль 1. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) як психолого-педагогічна проблема.

Змістовий модуль 2. Розв'язок фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі.

Змістовий модуль 3. Діагностика та корекція фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення у дітей.

Змістовий модуль 4. Загальний недорозвиток мовлення як психолого-педагогічна проблема.

Змістовий модуль 5. Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ.

Змістовий модуль 6. Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі.

Змістовий модуль 7. Логопедичне обстеження дітей із ЗНМ.

Змістовий модуль 8. Система корекційної роботи при ЗНМ.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Логопедія»

V. Плани практичних занять

VI. Завдання для самостійної роботи

VII. Індивідуальна навчально-дослідна робота

VIII. Система поточного та підсумкового контролю

IX. Методи навчання

X. Методичне забезпечення курсу

XI. Питання до екзамену

XII. Література

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Логопедія» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня відповідно до навчального плану для напряму підготовки «Корекційна освіта (логопедія)» денної форми навчання.

Робочу навчальну програму складено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Програма визначає обсяг знань, які повинен опанувати здобувач вищої освіти відповідно до вимог освітньо-професійної програми, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Логопедія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Метою навчальної дисципліни «Логопедія» є формування у студентів теоретико-методологічних знань про всі види порушень мовлення, про причини, що їх викликають, шляхи їх подолання та попередження; надати практичні навички роботи з дітьми на основі засвоєних прийомів виявлення, корекції та профілактики мовленнєвих розладів.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Логопедія» є:

– надати студентам теоретичні знання щодо загальної характеристики мовленнєвих порушень: фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення і загального недорозвитку мовлення в історичному аспекті, етіології, механізмів, симптоматики, класифікації, динаміки протікання даних порушень мовлення за умов спонтанного та цілеспрямованого навчання та виховання;

– сформувані у студентів уміння правильно діагностувати вищезначені мовленнєві вади та визначати ефективні шляхи корекційного впливу на розвиток дітей із ТВМ;

– ознайомити студентів з питаннями організації логопедичної допомоги та профілактики даних мовленнєвих порушень.

Вивчення навчальної дисципліни «Логопедія» передбачає формування у студентів наступних компетентностей:

1.	<i>Загальні</i>	
	Світоглядна	Наявність ціннісно-орієнтаційної позиції. Загальнокультурна ерудиція, широке коло інтересів. Розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії. Збереження національних духовних традицій.
	Громадянська	Здатність до реалізації прав і обов'язків громадянина України. Здатність робити свідомий соціальний вибір та застосовувати демократичні технології прийняття рішень. Повага до Батьківщини, народу, держави, її символіки, традицій, мови. Уміння діяти з соціальною відповідальністю та громадською свідомістю
	Комунікативна	Здатність до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності. Здатність працювати у команді. Вільне володіння українською мовою відповідно до норм культури мовлення, основами спілкування іноземними мовами
	Інформаційна	Здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань. Здатність до ефективного використання інформаційних технологій в соціальній і професійній діяльності
	Науково-дослідницька	Здатність виконувати навчально-дослідні завдання на основі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності.

		<p>Володіння науково-дослідними методами відповідно фахового спрямування.</p> <p>Обізнаність в особливостях проектної діяльності, готовність до її реалізації.</p> <p>Критична обізнаність та інтелектуальна чесність. Здатність до нестандартних рішень типових задач і здатність вирішувати нестандартні завдання.</p> <p>Здатність до реалізації дефектологічних, педагогічних, психологічних, лінгвістичних, медико-біологічних знань для постановки дослідницьких завдань в професійній діяльності</p>
	Самоосвітня	<p>Здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку.</p> <p>Спрямованість на розкриття особистісного потенціалу та самореалізацію.</p> <p>Прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху</p>
2.	<i>Фахові</i>	
	Організаційна	<p>Здатність планувати, організувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію її суб'єктів.</p> <p>Здатність до роботи в міждисциплінарній команді під керівництвом лідера у процесі вирішення корекційно-педагогічних завдань</p>
	Психолого-педагогічна	<p>Володіння базовими знаннями з педагогіки і психології та вміння їх реалізувати, закономірностей особистісного розвитку людини на різних вікових етапах; психологічних механізмів навчання та виховання дитини задля забезпечення спрямованої соціалізації та інтеграції особистості з порушеннями психофізичного розвитку.</p> <p>Володіння базовими знаннями про педагогічні системи навчання, виховання і освіти різних категорій дітей з психофізичними порушеннями, їхні потенційні можливості у досягненні певного рівня життєвої компетентності</p>
	Методична	<p>Застосовувати базові філософські, психолого-педагогічні та методичні знання і вміння для формування ключових і предметних компетентностей.</p> <p>Здатність здійснювати освітньо-корекційний процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб осіб з тяжкими порушеннями мовлення в спеціальних та інклюзивних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах; реабілітаційних установах</p>
	Медико-біологічна	<p>Володіння базовими знаннями про:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вікові анатоμο-фізіологічні особливості людини в нормі та при порушеннях сенсорних і мовленнєвих систем; – основні клінічні прояви порушень психофізичного розвитку та мовленнєвої діяльності; – нейрофізіологічні особливості вищої нервової діяльності та вищих психічних функцій осіб з порушеннями психофізичного розвитку. <p>Здатність оцінити структуру дефекту при порушеннях мовлення та функцій сенсорних систем; потенційні можливості розвитку різних сторін особистості кожної з категорії дітей з такими вадами; здатність оцінити клініко-фізіологічні особливості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями</p>

Лінгвістична	Володіння знаннями з мовознавства (фонетики, фонології, орфоєпії, графіки), які є базовими при вивченні порушень усного і писемного мовлення
Психолінгвістична	Володіння знаннями про закономірності мовленнєвого розвитку в онтогенезі, взаємозв'язку мовлення, мислення і свідомості; розуміння психолінгвістичної моделі мовленнєвої діяльності
Корекційно-педагогічна	Володіння знаннями і здатністю до раціонального вибору і реалізації корекційно-освітніх програм, методик і технологій корекції порушень мовленнєвого розвитку в умовах особистісно-орієнтованого підходу до розвитку осіб з психофізичними порушеннями. Володіння знаннями та розуміння сучасних підходів до вивчення, освіти, розвитку, абілітації, реабілітації і соціальної адаптації осіб з психофізичними порушеннями в освітніх закладах, закладах соціального захисту та охорони здоров'я.
Корекційно-методична	Застосовувати уміння: планувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури порушення, актуального стану і потенційних можливостей осіб з важкими порушеннями мовлення; здійснювати корекційно-педагогічну діяльність в установах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту; організовувати корекційно-розвивальне освітнє середовище, добирати і використовувати навчально-методичне забезпечення. Здатність застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні технології у роботі з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку в умовах навчальних закладів і реабілітаційних установ.
Діагностико-корекційна	Володіння знаннями з психолого-педагогічного вивчення особливостей психофізичного розвитку, потенційних можливостей, потреб і досягнень дітей з особливими освітніми потребами. Здатність до проведення психолого-педагогічного обстеження осіб з порушеннями психофізичного розвитку, аналізу результатів комплексного медико-психолого-педагогічного обстеження осіб з психофізичними порушеннями на основі клініко-психолого-педагогічних класифікацій порушень розвитку. Володіння базовими знаннями і застосування методів корекційної роботи з розвитку психічної сфери дітей з особливими освітніми потребами. Здатність використовувати знання диференціальної діагностики при класифікації порушень мовленнєвого розвитку.
Консультативна	Застосовувати уміння консультувати осіб з порушеннями психофізичного розвитку, членів їх сімей, педагогів інклюзивних навчальних закладів з питань освіти, розвитку, сімейного виховання і соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами.
Логодіагностична	Володіння комплексом логодіагностичних методик визначення рівня сформованості мовленнєвих функцій та мовленнєвої діяльності. Здатність продемонструвати інтегрування результатів діагностування у процесі складання психолого-педагогічного та логопедичного заключення.
Логокорекційна	Здатність здійснювати цілеспрямований добір методик і технологій для корекції психомоторного та мовленнєвого розвитку дітей з

	<p>тяжкими порушеннями мовлення; Володіння методиками і технологіями корекції та розвитку мовленнєвої діяльності при різних мовленнєвих порушеннях. Здатність використовувати ігрову діяльність для формування та корекції правильного дихання, артикуляційних укладів, вимови, накопичення словника, вдосконалення граматичних форм мовлення, розвитку фонематичного сприймання; когнітивного розвитку.</p>
Компетентність в індивідуально-психологічній сфері (професійні цінності)	<p>Здатність діяти згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю корекційного педагога; усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності</p>

Після вивчення навчальної дисципліни здобувач другого (магістерського) рівня повинен продемонструвати такі **результати навчання**:

Здатність продемонструвати знання і розуміння причин, механізмів, структури, симптоматики фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення і загального недорозвитку мовлення.

Здатність провести кваліфіковане психолого-педагогічне і логопедичне обстеження дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення і загальним недорозвитком мовлення, і проаналізувати результати обстеження з метою визначення особливостей психічного і мовленнєвого розвитку дітей, а також структури порушення (дефекту) при вищезазначених порушеннях мовлення.

Здатність продемонструвати володіння методиками диференційованої діагностики для визначення виду порушень мовлення.

Здатність продемонструвати володіння методиками корекційної-компенсаторної роботи вчителя-логопеда з дітьми різного віку, які мають фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення і загальний недорозвиток мовлення.

Здатність продемонструвати знання і розуміння щодо впровадження в практику різних профілактичних засобів з метою попередження вторинних і подальших відхилень у розвитку дітей.

Здатність проконсультувати дітей з ФФНМ і ЗНМ, їхніх батьків з проблем навчання, виховання, розвитку.

Здатність продемонструвати базові медико-біологічні, лінгвістичні, психологічні і педагогічні знання з професії у процесі забезпечення психолого-педагогічного супроводу осіб з порушеннями психофізичного розвитку з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб у спеціальних та інклюзивних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах; реабілітаційних установах.

Здатність продемонструвати на достатньому рівні навички працювати самостійно (виконання індивідуального навчально-дослідного завдання) та в групі (у процесі виконання завдань на практичних заняттях); отримати результат у межах обмеженого часу з наголосом на професійну діяльність та унеможливлення плагіату.

Здатність діяти згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю вчителя-логопеда; усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності.

Здатність продемонструвати на базовому рівні знання і здатність до раціонального вибору і реалізації методик і технологій корекції порушень фонетико-фонематичного і загального недорозвитку мовлення в умовах особистісно-орієнтованого підходу до освіти і розвитку осіб з психофізичними порушеннями; уміння здійснювати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури порушення, актуального стану і потенційних можливостей осіб з

тяжкими порушеннями мовлення; здійснювати корекційно-педагогічну діяльність в установах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Здатність продемонструвати на базовому рівні володіння комплексом логодіагностичних методик визначення рівня сформованості мовленнєвих функцій та мовленнєвої діяльності і володіння методиками корекції та розвитку мовленнєвої діяльності при різних мовленнєвих порушеннях.

Реалізація завдань для досягнення результатів навчальної дисципліни здійснюється шляхом використання як традиційних технологій, методів і форм навчання, так і інноваційних технологій, активних та інтерактивних форм проведення занять.

Вивчення навчальної дисципліни «Логопедія» базується згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС).

На практичних заняттях студенти уточнюють, поглиблюють, систематизують, узагальнюють та закріплюють отримані в процесі лекційної та самостійної роботи знання й уміння.

Поряд з аудиторними заняттями планується виконання студентами індивідуальної самостійної роботи під керівництвом викладача.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 324 год., з них 56 год. – лекції, 56 год. – практичні заняття, самостійна робота – 160 год., модульний контроль – 16 год., самостійна робота з підготовки до складання екзамену – 36 год.

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Логопедія» завершується складанням екзамену.

І. Опис предмета навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 9	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	нормативна
Модулів – 8	Напрямок підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»	Рік підготовки
Змістових модулів – 8		3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: творчий проект		Семестр
Загальна кількість годин – 324		6-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 8 самостійної роботи студента – 8	Освітньо-професійний рівень: <u>перший (бакалаврський)</u>	56 год.
		Практичні, семінарські
		56 год.
		Самостійна робота
		160 год.
		Модульний контроль
		16 год.
		Підготовка до екзамену:
		36 год.
Вид контролю: екзамен		

Разом		31	12	6	6			17	2
Змістовий модуль 5. Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ.									
9.	Мовленнєва діяльність: визначення, структура	18	8	4	4			10	
10.	Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ	20	8	4	4			12	
	Модульний контроль								2
Разом		40	16	8	8			22	2
Змістовий модуль 6. Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі.									
11.	Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі	18	8	4	4			10	
12.	Розвиток граматичної сторони мовлення та звязного мовлення в онтогенезі	20	8	4	4			12	
	Модульний контроль								2
Разом		40	16	8	8			22	2
Змістовий модуль 7. Логопедичне обстеження дітей із ЗНМ.									
13.	Симптоматика ЗНМ.	18	8	4	4			10	
14.	Обстеження мовлення дітей із ЗНМ	20	8	4	4			12	
	Модульний контроль								2
Разом		40	16	8	8			22	2
Змістовий модуль 8. Система корекційної роботи при ЗНМ									
15.	Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ.	18	8	4	4			10	
16.	Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.	24	12	6	6			12	
	Модульний контроль								2
Разом		44	20	10	10			22	2
Семестровий контроль		36							
Разом за навчальним планом		324	112	56	56			160	16

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Фонетикофонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) як психолого-педагогічна проблема

Лекція 1. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку.

Історичний аспект розвитку класифікації порушень мовленнєвого розвитку у дітей. Лінгвістичний, медико-біологічний та психолого-педагогічний підходи до аналізу мовленнєвих вад. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку з урахуванням принципів аналізу структури дефекту (за Л.С.Виготським). Розмежування “первинних” мовленнєвих розладів, спричинених поразкою або дисфункцією мовленнєвих механізмів, від “вторинних”, які спостерігаються у дітей з порушеннями інтелекту, сенсорної сфери тощо. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна (за Р.Є.Левіною) класифікації мовленнєвих розладів. Дискусійні питання класифікації.

Основна література: 4; 5; 9, 18; 27

Додаткова література: 28; 27; 48; 87; 88

Лекція 2. Поняття про ФФНМ.

Затримка та недорозвиток мовлення. Визначення фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення. Статистичні дані про поширеність ФФНМ. Причини мовленнєвих порушень (біологічні і соціально-психологічні, органічні і функціональні, центральні і периферійні). Екзогенні та ендогенні фактори в етіології ФФНМ.

Основна література: 4; 5; 9, 18; 27

Додаткова література: 28; 27; 48; 87; 88

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Розв'язок фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі

Лекція 3. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі.

Механізми оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення. Специфічні психологічні механізми розвитку мовлення. Формування сенсорного та перцептивного рівнів слухового сприймання в онтогенезі. Формування фонематичних уявлень про звуковий склад слів в онтогенезі. Формування правильної звуковимови в онтогенезі. Оволодіння дітьми звуковим аналізом та синтезом.

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

Лекція 4. Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення

Критерії та нормативні показники оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення: гуління, лепет, сенсорний рівень слухового сприймання, перцептивний рівень слухового сприймання, фонематична увага та пам'ять, фонематичний контроль, фонематичні уявлення, оволодіння правильною артикуляцією фонем, навички довільного звукового аналізу та синтезу.

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Діагностика фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення у дітей

Лекція 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ.

Характеристика мовлення дітей з ФФНМ. Стан сформованості фонетичної системи мовлення у дітей з дислалією, ринолалією, дизартрією (звуковимови, складова структура). Особливості фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ: стан сформованості фонематичного сприймання на перцептивному рівні; фонематичної уваги та пам'яті; навичок слухового контролю; фонематичних уявлень; операцій ймовірного прогнозування на фонологічному рівні. Характеристика пізнавальної діяльності дітей з ФФНМ. Характеристика готовності дітей з ФФНМ до школи.

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

Лекція 6. Обстеження фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ

Організація діагностичного логопедичного обстеження дітей із ФФНМ. Обстеження звуковимови у дітей із ФФНМ. Діагностична процедура обстеження фонематичних процесів у дітей із ФФНМ. Діагностика сформованості довільних видів звукового аналізу у дітей із ФФНМ.

Основна література: 3; 4; 5; 6; 7; 8; 12; 17; 20; 22; 25

Додаткова література: 32; 33; 35; 37.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Загальний недорозвиток мовлення як психолого-педагогічна проблема.

Лекція 7. Поняття про ЗНМ.

Поняття про системний недорозвиток мовлення. Визначення загального недорозвитку мовлення, відмежування його від інших форм мовленнєвої патології. Етіологія ЗНМ.

Основна література: 4; 5; 9; 18; 24

Додаткова література: 32; 38; 68; 84; 88

Лекція 8. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.Є. Левіною).

Три рівні загального недорозвитку мовлення. Характеристика ЗНМ I рівня; Характеристика ЗНМ II рівня; Характеристика ЗНМ III рівня.

Основна література: 4; 5; 9; 18; 24

Додаткова література: 32; 38; 68; 88

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ.

Лекція 9. Мовленнєва діяльність: визначення, структура.

Визначення поняття «мовленнєва діяльність». Форми та види мовленнєвої діяльності. Діяльність засвоєння мови та діяльність використання мови. Поняття про другу сигнальну систему та мовний знак. Структура діяльності засвоєння мови. Структура діяльності використання мови.

Основна література: 4; 5; 17

Додаткова література: 64; 67

Лекція 10. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ

Специфічні та загальнофункціональні механізми мовлення їх структура та значення для розвитку мовлення в онтогенезі. Порушення специфічних та загальнофункціональних механізмів мовлення при ЗНМ.

Основна література: 4; 5; 17

Додаткова література: 64; 67

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6

Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі

Лекція 11. Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі.

Визначення понять «лексика», «лексема», «лексична сторона мовлення». Лексична сторона мовлення як відкрита мовна система. Проблеми оцінки лексичної сторони мовлення дітей з нормальним та порушеним онтогенезом. Лінгводидактичний та психолінгвістичний підходи до вивчення лексичної сторони мовлення дитини. Психолінгвістичні механізми розвитку лексичної сторони мовлення в онтогенезі. Нормативні показники та критерії оцінки стану сформованості лексичної сторони мовлення.

Основна література: 4; 5; 15; 17; 18; 19

Додаткова література: 64; 65; 67; 68; 82

Лекція 12. Розвиток граматичної сторони мовлення та зв'язного мовлення в онтогенезі.

Поняття «граматика» та «граматична сторона мовлення». Розділи граматики: морфеміка, морфологія, синтаксис. Граматичне значення та граматичні категорії, частини мови як об'єкт вивчення морфології. Формування морфологічного компонента мовлення в онтогенезі. Словосполучення та речення як об'єкт вивчення синтаксису. Типи словосполучень та речень. Формування синтаксичного компонента мовлення в онтогенезі. Нормативні показники та критерії сформованості граматичної сторони мовлення. Визначення поняття «зв'язне мовлення». Види зв'язного мовлення. Формування зв'язного мовлення в онтогенезі.

Основна література: 4; 5; 15; 16; 18; 19

Додаткова література: 64; 65; 67; 68; 82

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7

Логопдичне обстеження дітей із ЗНМ

Лекція 13. Симптоматика ЗНМ.

Специфічні відхилення в формуванні компонентів мовленнєвої системи при ЗНМ: фонетико-фонематичної; лексичної; граматичної; зв'язного мовлення. Особливості немовленнєвих функцій у дітей. Особливості ігрової діяльності дітей із ЗНМ. Особливості навчальної діяльності дітей із ЗНМ.

Основна література: 4; 5; 9; 17; 21; 24

Додаткова література: 32; 38; 46; 68; 71

Лекція 14. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ.

Організація та етапи діагностичного обстеження дітей із ЗНМ. Збір анамнестичних даних. Спостереження за дітьми із ЗНМ у процесі ігрової та навчальної діяльності. Обстеження немовленнєвої сфери дітей із ЗНМ. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ. Зміст та методики обстеження лексичної сторони мовлення дітей. Зміст та методики обстеження граматичної сторони мовлення дітей. Обстеження зв'язного мовлення дітей із ЗНМ. Обстеження фонологічної сторони мовлення дітей із ЗНМ. Діагностичні критерії для визначення рівня ЗНМ. Формулювання висновку логопедичного обстеження.

Основна література: 4; 5; 9; 17; 21; 24

Додаткова література: 32; 38; 46; 68; 71

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8.

Система корекційної роботи при ЗНМ

Лекція 15. Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ.

Комплектування груп для дітей з ЗНМ. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей з ЗНМ, режим роботи, графік проведення логопедичних занять. Посадові обов'язки логопеда, вихователя, музичного керівника, інструктора з фізичної культури в групах для дітей з ЗНМ. Планування роботи логопеда та вихователя в групах для дітей із ЗНМ.

Основна література: 4; 5; 6; 9; 17; 18; 20; 21; 22

Додаткова література: 36; 38; 41; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 62; 63; 65; 68; 69; 70; 79; 80; 81; 82; 85; 90.

Лекція 16. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.

Програма корекційного навчання з розвитку мовлення дітей із ЗНМ. Особливості логопедичної роботи при ЗНМ I, II та III рівня. Корекція лексичної сторони мовлення. Корекція граматичної сторони мовлення. Розвиток зв'язного мовлення. Підготовка дітей із ЗНМ до школи (попередження труднощів в оволодінні письмом та читанням, пропедевтика шкільної неуспішності з предметів мовного циклу). Особливості логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ шкільного віку. Програмно-методичного комплексу „Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ”.

Основна література: 4; 5; 6; 9; 17; 18; 20; 21; 22

Додаткова література: 36; 38; 41; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 62; 63; 65; 68; 69; 70; 79; 80; 81; 82; 85; 90.

IV. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ЛОГОПЕДІЯ»

Разом: 324 год., з них 56 год. – лекції, 56 год. – практичних заняття, самостійна робота – 160 год.,
модульний контроль – 16 год., семестровий контроль – 36.

Кількість	526 Балів							
Модулі	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4	
Назва модуля	Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) як психолого-педагогічна проблема (59 балів)		Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі (61 бал)		Діагностика фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення у дітей (61 бал)		Загальний недорозвиток мовлення як психолого-педагогічна проблема (61 бал)	
Лекції	1 (1 бал)	2 (1 бал)	3-4 (2 бали)	5 (1 бал)	6 (1 бал)	7-8 (2 бали)	9-10 (2 бали)	11 (1 бал)
Теми лекцій	Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку	Поняття про ФФНМ	Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі	Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення	Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ	Обстеження фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ	Поняття про ЗНМ	Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.С. Левіною).
Практичні заняття	1 (11 балів)	2 (11 балів)	3-4 (12 балів)	5 (11 балів)	6 (11 балів)	7-8 (12 балів)	9-10 (12 балів)	11 (11 балів)
Теми практичних занять	Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку	Поняття про ФФНМ	Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі	Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення	Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ	Обстеження фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ	Поняття про ЗНМ	Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.С. Левіною).
Самостійна робота	1 (5 балів)	2 (5 балів)	3 (5 балів)	4 (5 балів)	5 (5 балів)	6 (5 балів)	7 (5 балів)	8 (5 балів)
ІНДЗ	30 балів (здається наприкінці курсу)							
Поточний контроль	модульна контрольна робота №1 (25 балів)		модульна контрольна робота №2 (25 балів)		модульна контрольна робота №3 (25 балів)		модульна контрольна робота №4 (25 балів)	

Модулі	Змістовий модуль 5		Змістовий модуль 6		Змістовий модуль 7		Змістовий модуль 8	
Назва модуля	Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ (63 бали)		Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі (63 бали)		Логопедичне обстеження дітей із ЗНМ (63 бали)		Система корекційної роботи при ЗНМ (65 балів)	
Лекції	12-13 (2 бали)	14-15 (2 бали)	16-17 (2 бали)	18-1 (2 бали)9	20-21 (2 бали)	22-23 (2 бали)	24-25 (2 бали)	26-28 (3бали)
Теми лекцій	Мовленнєва діяльність: визначення, структура	Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ	Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі	Розвиток граматичної сторони мовлення та звязного мовлення в онтогенезі	Симптоматика ЗНМ	Обстеження мовлення дітей із ЗНМ	Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ	Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ
Практичні заняття	12-13 (12 балів)	14-15 (12 балів)	16-17 (12 балів)	18-19 (12 балів)	20-21 (12 балів)	22-23 (12 балів)	24-25 (12 балів)	26-28 (13 балів)
Теми практичних занять	Мовленнєва діяльність: визначення, структура	Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ	Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі	Розвиток граматичної сторони мовлення та звязного мовлення в онтогенезі	Симптоматика ЗНМ	Обстеження мовлення дітей із ЗНМ	Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ	Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ
Самостійна робота	9 (5 балів)	10 (5 балів)	11 (5 балів)	12 (5 балів)	13 (5 балів)	14 (5 балів)	15 (5 балів)	16 (5 балів)
ІНДЗ	30 балів(здається наприкінці курсу)							
Поточний контроль	модульна контрольна робота №5 (25 балів)		модульна контрольна робота №6 (25 балів)		модульна контрольна робота №7 (25 балів)		модульна контрольна робота №8 (25 балів)	
Підсумковий контроль	ЕКЗАМЕН 40 балів Розрахунок коефіцієнту: $526: 60 = 8,77$							

V. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) як психолого-педагогічна проблема

Тема 1. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку.

План:

I. Теоретична частина:

1. Історичний аспект розвитку класифікації порушень мовленнєвого розвитку у дітей.
2. Лінгвістичний, медико-біологічний та психолого-педагогічний підходи до аналізу мовленнєвих вад.
3. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку з урахуванням принципів аналізу структури дефекту (за Л.С.Виготським).
4. Розмежування “первинних” мовленнєвих розладів, спричинених поразкою або дисфункцією мовленнєвих механізмів, від “вторинних”, які спостерігаються у дітей з порушеннями інтелекту, сенсорної сфери тощо.
5. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна (за Р.Є.Левіною) класифікації мовленнєвих розладів. Дискусійні питання класифікації.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 9, 18; 27

Додаткова література: 28; 27; 48; 87; 88

Тема 2. Поняття про ФФНМ.

План:

I. Теоретична частина

1. Затримка та недорозвиток мовлення.
2. Визначення фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення.
3. Статистичні дані про поширеність ФФНМ.
4. Причини ФФНМ (біологічні і соціально-психологічні, органічні і функціональні, центральні і периферійні).
5. Екзогенні та ендогенні фактори в етіології ФФНМ.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 9, 18; 27

Додаткова література: 28; 27; 48; 87; 88

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі

Тема 3. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі.

План:

I. Теоретична частина:

1. Механізми оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення.
2. Специфічні психологічні механізми розвитку мовлення.
3. Формування сенсорного та перцептивного рівнів слухового сприймання в онтогенезі.
4. Формування фонематичних уявлень про звуковий склад слів в онтогенезі.
5. Формування правильної звуковимови в онтогенезі.
6. Оволодіння дітьми звуковим аналізом та синтезом.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 14; 17
Додаткова література: 29; 30; 31; 60

Тема 4. Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення

План:

I. Теоретична частина:

1. Критерії та нормативні показники оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення.
2. Гуління та лепет.
3. Сенсорний та перцептивний рівні слухового сприймання
4. Фонематична увага та пам'ять.
5. Фонематичний контроль.
6. Фонематичні уявлення.
7. Оволодіння правильною артикуляцією фонем.
8. Навички довільного звукового аналізу та синтезу.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Діагностика фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення у дітей

Тема 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ.

План:

I. Теоретична частина:

1. Характеристика мовлення дітей з ФФНМ.
2. Стан сформованості фонетичної системи мовлення у дітей з дислалією, ринолалією, дизартрією (звуковимови, складова структура).
3. Особливості фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ: стан сформованості фонематичного сприймання на перцептивному рівні; фонематичної уваги та пам'яті; навичок слухового контролю; фонематичних уявлень; операцій ймовірного прогнозування на фонологічному рівні.
4. Характеристика пізнавальної діяльності дітей з ФФНМ.
5. Характеристика готовності дітей з ФФНМ до школи.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

Тема 6. Обстеження фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ

План:

I. Теоретична частина:

1. Організація діагностичного логопедичного обстеження дітей із ФФНМ.
2. Обстеження звуковимови у дітей із ФФНМ.
3. Діагностична процедура обстеження фонематичних процесів у дітей із ФФНМ.
4. Діагностика сформованості довільних видів звукового аналізу у дітей із ФФНМ.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 3; 4; 5; 6; 7; 8; 12; 17; 20; 22; 25

Додаткова література: 32; 33; 35; 37; 47.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Загальний недорозвиток мовлення як психолого-педагогічна проблема.

Тема 7. Поняття про ЗНМ.

План:

I. Теоретична частина:

1. Поняття про системний недорозвиток мовлення.
2. Визначення загального недорозвитку мовлення, відмежування його від інших форм мовленнєвої патології.
3. Етіологія ЗНМ.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 9; 18; 24

Додаткова література: 32; 38; 68; 84; 88

Тема 8. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.Є. Левіною).

План:

I. Теоретична частина:

1. Три рівні загального недорозвитку мовлення.
2. Характеристика ЗНМ I рівня.
3. Характеристика ЗНМ II рівня.
4. Характеристика ЗНМ III рівня.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 9; 18; 24

Додаткова література: 32; 38; 68; 88

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ

Тема 9. Мовленнєва діяльність: визначення, структура.

План:

I. Теоретична частина:

1. Визначення поняття «мовленнєва діяльність».
2. Форми та види мовленнєвої діяльності.
3. Діяльність засвоєння мови та діяльність використання мови.
4. Поняття про другу сигнальну систему та мовний знак.
5. Структура діяльності засвоєння мови.
6. Структура діяльності використання мови.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 17

Додаткова література: 64; 67

Тема 10. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ

План:

I. Теоретична частина:

1. Специфічні механізми мовлення. Їх структура та значення для розвитку мовлення в онтогенезі.
2. Загальнофункціональні механізми мовлення. Їх структура та значення для розвитку мовлення в онтогенезі.

3. Порухення специфічних механзмів мовлення при ЗНМ.
  4. Порухення загальнофункціональних механзмів мовлення при ЗНМ.
- II. Виконання самостійної роботи в зошиті.
III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 17

Додаткова література: 64; 67

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6

Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі

Тема 11. Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі.

План:

I. Теоретична частина:

1. Визначення понять «лексика», «лексема», «лексична сторона мовлення».
2. Лексична сторона мовлення як відкрита мовна система.
3. Проблеми оцінки лексичної сторони мовлення дітей з нормальним та порушеним онтогенезом.
4. Лінгводидактичний та психолінгвістичний підходи до вивчення лексичної сторони мовлення дитини.
5. Психолгічні механізми розвитку лексичної сторони мовлення в онтогенезі.
6. Нормативні показники та критерії оцінки стану сформованості лексичної сторони мовлення.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 15; 17; 18; 19

Додаткова література: 64; 65; 67; 68; 82

Тема 12. Розвиток граматичної сторони мовлення та зв'язного мовлення в онтогенезі.

План:

I. Теоретична частина:

1. Поняття «граматика» та «граматична сторона мовлення».
2. Розділи граматики: морфеміка, морфологія, синтаксис.
3. Граматичне значення та граматичні категорії, частини мови як об'єкт вивчення морфології.
4. Формування морфологічного компоненту мовлення в онтогенезі.
5. Словосполучення та речення як об'єкт вивчення синтаксису.
6. Типи словоступолучень та речень.
7. Формування синтаксичного компоненту мовлення в онтогенезі.
8. Нормативні показники та критерії сформованості граматичної сторони мовлення.
9. Визначення поняття «зв'язне мовлення».
10. Види зв'язного мовлення.
11. Формування зв'язного мовлення в онтогенезі.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 15; 16; 18; 19

Додаткова література: 64; 65; 67; 68; 82

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7

Логопдичне обстеження дітей із ЗНМ

Тема 13. Симптоматика ЗНМ.

План:

I. Теоретична частина:

1. Специфічні відхилення в формуванні компонентів мовленнєвої системи при ЗНМ: фонетико-фонематичної; лексичної; граматичної; зв'язного мовлення.
2. Особливості немовленнєвих функцій у дітей.
3. Особливості ігрової діяльності дітей із ЗНМ.
4. Особливості навчальної діяльності дітей із ЗНМ.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 9; 17; 21; 24

Додаткова література: 32; 38; 46; 68; 71

Тема 14. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ.

План:

I. Теоретична частина:

1. Організація та етапи діагностичного обстеження дітей із ЗНМ.
2. Збір анамнестичних даних.
3. Спостереження за дітьми із ЗНМ у процесі ігрової та навчальної діяльності.
4. Обстеження немовленнєвої сфери дітей із ЗНМ.
5. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ.
6. Зміст та методики обстеження лексичної сторони мовлення дітей.
7. Зміст та методики обстеження граматичної сторони мовлення дітей.
8. Обстеження зв'язного мовлення дітей із ЗНМ.
9. Обстеження фонологічної сторони мовлення дітей із ЗНМ.
10. Діагностичні критерії для визначення рівня ЗНМ.
11. Формулювання висновку логопедичного обстеження.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 9; 17; 21; 24

Додаткова література: 32; 38; 46; 68; 71

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8.

Система корекційної роботи при ЗНМ

Тема 15. Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ.

План:

I. Теоретична частина:

1. Комплектування груп для дітей з ЗНМ.
2. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей з ЗНМ, режим роботи, графік проведення логопедичних занять.
3. Посадові обов'язки логопеда, вихователя, музичного керівника, інструктора з фізичної культури в групах для дітей з ЗНМ.
4. Планування роботи логопеда та вихователя в групах для дітей із ЗНМ.

II. Виконання самостійної роботи в зошиті.

III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 6; 9; 17; 18; 20; 21; 22

Додаткова література: 36; 38; 41; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 62; 63; 65; 68; 69; 70; 79; 80; 81; 82; 85; 90.

Тема 16. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.

План:

I. Теоретична частина:

1. Програма корекційного навчання з розвитку мовлення дітей із ЗНМ.
  2. Особливості логопедичної роботи при ЗНМ I, II та III рівня.
  3. Корекція лексичної сторони мовлення.
  4. Корекція граматичної сторони мовлення.
  5. Розвиток зв'язного мовлення.
  6. Підготовка дітей із ЗНМ до школи (попередження труднощів в оволодінні письмом та читанням, пропедевтика шкільної неуспішності з предметів мовного циклу).
  7. Особливості логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ шкільного віку.
  8. Програмно-методичний комплекс „Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ”.
- II. Виконання самостійної роботи в зошиті.
III. Тестовий контроль знань.

Основна література: 4; 5; 6; 9; 17; 18; 20; 21; 22

Додаткова література: 36; 38; 41; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 62; 63; 65; 68; 69; 70; 79; 80; 81; 82; 85; 90.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Фонетикофонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) як психолого-педагогічна проблема

Тема 1. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку.

1. Історичні шляхи розвитку класифікацій мовленнєвих порушень.
2. Скласти таблицю класифікації мовленнєвих порушень.

Основна література: 4; 5; 9, 18; 27

Додаткова література: 28; 27; 48; 87; 88

Тема 2. Поняття про ФФНМ.

1. Скласти таблицю «Етіологія ФФНМ».
2. Скласти схему «Порушення звукової сторони мовлення при ФФНМ»

Основна література: 4; 5; 9, 18; 27

Додаткова література: 28; 27; 48; 87; 88

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі

Тема 3. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі.

1. Конспект статті Є. Соботович «Психолінгвістична періодизація дитячого мовлення».

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

Тема 4. Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення

1. Скласти таблицю «Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі».

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Діагностика фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення у дітей

Тема 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ.

1. Скласти план психолого-педагогічної характеристики дитини з ФФНМ.
2. Скласти схему «Формулювання логопедичного заключення при ФФНМ».

Основна література: 4; 5; 14; 17

Додаткова література: 29; 30; 31; 60

Тема 6. Обстеження фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ

1. Розробити комплект дидактичних матеріалів для обстеження фонематичних процесів у дітей з ФФНМ.
2. Скласти схему «Формулювання логопедичного заключення при ФФНМ».

Основна література: 3; 4; 5; 6; 7; 8; 12; 17; 20; 22; 25

Додаткова література: 32; 33; 35; 37; 47

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Загальний недорозвиток мовлення як психолого-педагогічна проблема.

Тема 7. Поняття про ЗНМ.

1. Скласти схему «Загальний недорозвиток мовлення з позицій порівняльного аналізу клініко-педагогічної та психолого-педагогічної класифікацій».

Основна література: 4; 5; 9; 18; 24

Додаткова література: 32; 38; 68; 84; 88

Тема 8. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.Є. Левіною).

1. Конспект посібника Р.Є Левіної „Основы теории и практики логопедии”.
2. Скласти таблицю „Порівняльна характеристика фонологічної, лексичної та граматичної сторін мовлення при I-III рівнях ЗНМ”.

Основна література: 4; 5; 9; 18; 24

Додаткова література: 32; 38; 68; 88

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ

Тема 9. Мовленнєва діяльність: визначення, структура.

1. Скласти схему «Структура мовленнєвої діяльності».

Основна література: 4; 5; 17

Додаткова література: 64; 67

Тема 10. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ

1. Скласти схему «Психологічні механізми мовлення»

Основна література: 4; 5; 17

Додаткова література: 64; 67

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6

Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі

Тема 11. Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі.

1. Скласти схему «Психологічні механізми розвитку лексичної сторони мовлення»

Основна література: 4; 5; 15; 17; 18; 19

Додаткова література: 64; 65; 67; 68; 82

Тема 12. Розвиток граматичної сторони мовлення та зв'язного мовлення в онтогенезі.

1. Конспект праці Є.Ф. Соботович «Психолінгвістична періодизація онтогенезу дитячого мовлення».

Основна література: 4; 5; 15; 16; 18; 19

Додаткова література: 64; 65; 67; 68; 82

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7

Логопдичне обстеження дітей із ЗНМ

Тема 13. Симптоматика ЗНМ.

1. Підібрати питання для виявлення особливостей загального та мовленнєвого розвитку дитини (під час збору анамнезу, тобто під час бесіди з батьками). Скласти опитувальник.

2. Розробка дидактичних матеріалів для обстеження лексичної, граматичної сторін мовлення та зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ.

Основна література: 4; 5; 9; 17; 21; 24

Додаткова література: 32; 38; 46; 68; 71

Тема 14. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ.

1. Аналіз даних обстеження дітей із ЗНМ. Заповнення індивідуальної мовленнєвої картки обстеження дитини з ЗНМ. Висновки за матеріалами власного дослідження.

2. Скласти психолого-педагогічну характеристику дошкільника із ЗНМ за результатами спостереження за його ігровою та навчальною діяльністю.

Основна література: 4; 5; 9; 17; 21; 24

Додаткова література: 32; 38; 46; 68; 71

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8

Система корекційної роботи при ЗНМ

Тема 15. Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ.

1. Конспект посібника Жукової Н. С., Мастюкової О. М., Філічевої Т. Б. „Преодоление общего недоразвития речи у детей”

2. Аналіз положення «Про порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу».

Основна література: 4; 5; 6; 9; 17; 18; 20; 21; 22

Додаткова література: 36; 38; 41; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 62; 63; 65; 68; 69; 70; 79; 80; 81; 82; 85; 90.

Тема 16. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.

1. Перспективне та календарне планування корекційно-виховної роботи в групах для дітей із ЗНМ.

2. Логопедичне заняття в групах для дітей з ЗНМ (особливості підгрупової та індивідуальних форм роботи).

3. Аналіз програмно-методичного комплексу Трофименко Л.І. „Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ”

Основна література: 4; 5; 6; 9; 17; 18; 20; 21; 22

Додаткова література: 36; 38; 41; 46; 47; 49; 50; 51; 58; 62; 63; 65; 68; 69; 70; 79; 80; 81; 82; 85; 90.

Карта самосійної роботи

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
<i>1 семестр</i>		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Фонетикофонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ) як психолого-педагогічна проблема		
Тема 1. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовленнєвого розвитку. Тема 2. Поняття про ФФНМ.	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Розв'язок фонетико-фонематичної сторони мовлення в онтогенезі		
Тема 3. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі. Тема 4. Нормативні показники розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Діагностика фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення у дітей		
Тема 5. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНМ. Тема 6. Обстеження фонетико-фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Загальний недорозвиток мовлення як психолого-педагогічна проблема.		
Тема 7. Поняття про ЗНМ. Тема 8. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р.Є. Левіною).	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Психологічні механізми мовлення та їх порушення при ЗНМ		
Тема 9. Мовленнєва діяльність: визначення, структура. Тема 10. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі та їхні порушення при ЗНМ	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. Розвиток лексичної та граматичної сторін мовлення в онтогенезі		
Тема 11. Розвиток лексичної сторони мовлення в онтогенезі. Тема 12. Розвиток граматичної сторони мовлення та зв'язного мовлення в онтогенезі.	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7. Логопдичне обстеження дітей із ЗНМ		

Тема 13. Симптоматика ЗНМ. Тема 14. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ.	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8. Система корекційної роботи при ЗНМ		
Тема 15. Організація корекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ. Тема 16. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.	Практичні заняття, індивідуальні заняття, модульний контроль	5 5
<i>Разом 80 балів</i>		

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

(навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Логопедія» – це вид навчально-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ – творчий проект: розробка альбому для обстеження стану сформованості мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
Складання плану, чіткість і послідовність викладу матеріалу	3
Обґрунтоване розкриття змісту, форм та методів роботи з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку.	від 1 до 20
Творчий підхід до виконання ІНДЗ	3
Якість оформлення роботи	4
Разом	30

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студента-бакалавра з дисципліни «Логопедія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Система оцінювання навчальних досягнень студентів за Європейською (ECTS) шкалою подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни
«Логопедія»

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	28
2.	Відвідування практичних занять	28
2.	Виконання практичних занять	160
3.	Модульні контрольні роботи	200
4.	Самостійна робота	80
5.	Індивідуальне навчально-дослідне завдання	30
Разом балів		526
$526: 60 = 8,77$. Студент набрав X балів; Розрахунок: $X:8,77=XX$ балів. XX балів =Загальна кількість балів		

Форма контролю – екзамен. Коефіцієнт з даної дисципліни дорівнює 8,77 ($526: 60 = 8,77$).

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студента-бакалавра застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
Fx	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, де зазначено види й терміни контролю. Сума отриманих студентом балів в інтервалі від 1 до 60. Якщо студент набрав менше 35 балів він не допускається до складання іспиту.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу. Реферативні дослідження, які виконує студент за визначеною тематикою перевіряються викладачем. Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;

- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ презентації теоретичного матеріалу в Power Point
- ✓ роздаткові матеріали для самостійної роботи студента під час практичних занять;
- ✓ контрольні завдання для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ тести
- ✓ РКР

XI. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Історичний аспект розвитку класифікації порушень мовленнєвого розвитку у дітей.
2. Лінгвістичний, медико-біологічний та психолого-педагогічний підходи до аналізу мовленнєвих вад.
3. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку з урахуванням принципів аналізу структури дефекту (за Л.С.Виготським).
4. Розмежування “первинних” мовленнєвих розладів, спричинених поразкою або дисфункцією мовленнєвих механізмів, від “вторинних”, які спостерігаються у дітей з порушеннями інтелекту, сенсорної сфери тощо.
5. Сучасні клініко-педагогічна та психолого-педагогічна (за Р.Є.Левіною) класифікації мовленнєвих розладів. Дискусійні питання класифікації.
6. Затримка та недорозвиток мовлення.
7. Визначення фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення.
8. Статистичні дані про поширеність ФФНМ.

9. Причини ФФНМ (біологічні і соціально-психологічні, органічні і функціональні, центральні і периферійні).
10. Екзогенні та ендогенні фактори в етіології ФФНМ.
11. Механізми оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення.
12. Специфічні психологічні механізми розвитку мовлення.
13. Формування сенсорного та перцептивного рівнів слухового сприймання в онтогенезі.
14. Формування фонематичних уявлень про звуковий склад слів в онтогенезі.
15. Формування правильної звуковимови в онтогенезі.
16. Оволодіння дітьми звуковим аналізом та синтезом.
17. Критерії та нормативні показники оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення.
18. Характеристика мовлення дітей з ФФНМ.
19. Стан сформованості фонетичної системи мовлення у дітей з дислалією, ринолалією, дизартрією (звуковимови, складова структура).
20. Особливості фонематичної сторони мовлення у дітей з ФФНМ: стан сформованості фонематичного сприймання на перцептивному рівні; фонематичної уваги та пам'яті; навичок слухового контролю; фонематичних уявлень; операцій ймовірного прогнозування на фонологічному рівні.
21. Характеристика пізнавальної діяльності дітей з ФФНМ.
22. Характеристика готовності дітей з ФФНМ до школи.
23. Організація діагностичного логопедичного обстеження дітей із ФФНМ.
24. Обстеження звуковимови у дітей із ФФНМ.
25. Діагностична процедура обстеження фонематичних процесів у дітей із ФФНМ.
26. Діагностика сформованості довільних видів звукового аналізу у дітей із ФФНМ.
27. Поняття про системний недорозвиток мовлення.
28. Визначення загального недорозвитку мовлення, відмежування його від інших форм мовленнєвої патології.
29. Етіологія ЗНМ.
30. Три рівні загального недорозвитку мовлення.
31. Характеристика ЗНМ I рівня.
32. Характеристика ЗНМ II рівня.
33. Характеристика ЗНМ III рівня.
34. Визначення поняття «мовленнєва діяльність».
35. Форми та види мовленнєвої діяльності.
36. Діяльність засвоєння мови та діяльність використання мови.
37. Поняття про другу сигнальну систему та мовний знак.
38. Структура діяльності засвоєння мови.
39. Структура діяльності використання мови.
40. Специфічні механізми мовлення. Їх структура та значення для розвитку мовлення в онтогенезі.
41. Загальнофункціональні механізми мовлення. Їх структура та значення для розвитку мовлення в онтогенезі.
42. Порушення специфічних механзмів мовлення при ЗНМ.
43. Порушення загальнофункціональних механзмів мовлення при ЗНМ.
44. Визначення понять «лексика», «лексема», «лексична сторона мовлення».
45. Лексична сторона мовлення як відкрита мовна система.
46. Проблеми оцінки лексичної сторони мовлення дітей з нормальним та порушеним онтогенезом.
47. Лінгводидактичний та психолінгвістичний підходи до вивчення лексичної сторони мовлення дитини.
48. Психологічні механізми розвитку лексичної сторони мовлення в онтогенезі.

49. Нормативні показники та критерії оцінки стану сформованості лексичної сторони мовлення.
50. Поняття «граматика» та «граматична сторона мовлення».
51. Розділи граматики: морфеміка, морфологія, синтаксис.
52. Граматичне значення та граматичні категорії, частини мови як об'єкт вивчення морфології.
53. Формування морфологічного компоненту мовлення в онтогенезі.
54. Словосполучення та речення як об'єкт вивчення синтаксису.
55. Типи словоступолучень та речень.
56. Формування синтаксичного компоненту мовлення в онтогенезі.
57. Нормативні показники та критерії сформованості граматичної сторони мовлення.
58. Визначення поняття «зв'язне мовлення».
59. Види зв'язного мовлення.
60. Формування зв'язного мовлення в онтогенезі.
61. Специфічні відхилення в формуванні компонентів мовленнєвої системи при ЗНМ: фонетико-фонематичної; лексичної; граматичної; зв'язного мовлення.
62. Особливості немовленнєвих функцій у дітей.
63. Особливості ігрової діяльності дітей із ЗНМ.
64. Особливості навчальної діяльності дітей із ЗНМ.
65. Організація та етапи діагностичного обстеження дітей із ЗНМ.
66. Збір анамнестичних даних.
67. Спостереження за дітьми із ЗНМ у процесі ігрової та навчальної діяльності.
68. Обстеження немовленнєвої сфери дітей із ЗНМ.
69. Обстеження мовлення дітей із ЗНМ.
70. Зміст та методики обстеження лексичної сторони мовлення дітей.
71. Зміст та методики обстеження граматичної сторони мовлення дітей.
72. Обстеження зв'язного мовлення дітей із ЗНМ.
73. Обстеження фонологічної сторони мовлення дітей із ЗНМ.
74. Діагностичні критерії для визначення рівня ЗНМ.
75. Формулювання висновку логопедичного обстеження.
76. Комплектування груп для дітей з ЗНМ.
77. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей з ЗНМ, режим роботи, графік проведення логопедичних занять.
78. Посадові обов'язки логопеда, вихователя, музичного керівника, інструктора з фізичної культури в групах для дітей з ЗНМ.
79. Планування роботи логопеда та вихователя в групах для дітей із ЗНМ.
80. Програма корекційного навчання з розвитку мовлення дітей із ЗНМ.
81. Особливості логопедичної роботи при ЗНМ I, II та III рівня.
82. Корекція лексичної сторони мовлення.
83. Корекція граматичної сторони мовлення.
84. Розвиток зв'язного мовлення.
85. Підготовка дітей із ЗНМ до школи (попередження труднощів в оволодінні письмом та читанням, пропедевтика шкільної неуспішності з предметів мовного циклу).
86. Особливості логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ шкільного віку.
87. Програмно-методичний комплекс „Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ”.

XII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Артикуляция звуков в графическом изображении. Учебно-демонстрационный материал. / Приложение к книге Е.В. Новиковой Логопедическая азбука. – М., 2001.
2. Бадалян Л.О. Невропатология. – К., 1988.
3. Беккер К.П., Совак М. Логопедия. – М: Медицина, 1981.
4. Логопедия. Учебное пособие для студ. дефектол. факульт. пед. вузов / под ред. Волковой Л.С., Шаховской С.Н., 3е изд. – М.: Владос, 1999.
5. Логопедія / За ред. проф. М.К.Шеремет. – К.: «Слово», 2015.
6. Малярчук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків. – К., 1997.
7. Олійник Г.А. Виправлення недоліків звуковимови й мовлення в учнів: Метод. посібник / ред. О. Давидова, 1997.
8. Основы логопедии с практикумом по звукопроизношению / учеб. пособие под ред Волосовец. – М.: Академия, 2000.
9. Основы теории и практики логопедии / под ред. Р.Е. Левиной. – М, 1968.
10. Поваляева М.А. Справочник логопеда. Р-н-Д, 2001.
11. Понятийно-терминологический словарь логопеда / под ред. В.И. Селиверстова. – М.: Владос, 1997.
12. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей. –К.: Рад. шк.,1983.
13. Соботович Є.Ф. Класифікація порушень звуковимови у дітей старшого дошкільного віку // Дошкільне виховання. – 1977, №1.
14. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (в його фонетико-фонематичній ланці) дітей дошкільного віку // Дефектологія. – 2002, №3.
15. Соботович Є.Ф. Нормативні показники та критерії оцінювання мовленнєвого розвитку (у його лексичній ланці) дітей дошкільного віку // Дефектологія. – 2003. – №2.
16. Соботович Є.Ф. Нормативні показники та критерії оцінювання мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дітей дошкільного віку // Дефектологія. – 2003. – №2.
17. Соботович Є.Ф.Вибрані праці з логопедії. / Укл. В.В.Тищенко, Є.Ю.Линдіна. – К. «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2015. – 308 с.
18. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За ред. академіка В.І.Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
19. Сучасна українська літературна мова /М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та інші. – К., 2003.
20. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення // Теорія та практика сучасної логопедії Випуск №4 – К.: Актуальна освіта, 2007. –С. 3-18.
21. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. – К.: Актуальна освіта, 2007. – 120 с.
22. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А. Логопедическая работа в специальном детском саду. – М.: Просвещение, 1987.
23. Хрестоматія по логопедии в 2-х т., Т. 1 (Дислалия). – М., 1997.
24. Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. /Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – К.:КНТ, 2006.
25. Чевелева Н.А. Приемы развития фонематического восприятия у дошкольников с нарушениями речи. // Дефектология. – 1986. – №5.
26. Чиркина Т.В. Звуковая сторона речи детей // Дошкольное воспитание. – 1981. – №6.

Додаткова:

27. Беккер К. П., Совак М. Логопедия. М. «Медицина»,1981.
28. Бельтюков В.И. К вопросу о механизмах функциональных нарушений звукопроизношения // Спец. школа Вып. 1 (133). – М: Просвещение, 1969.

29. Бельтюков В.И. О сроках усвоения в произношении звуков речи слышащими детьми // Дефектология, 1983, №2.
30. Бельтюков В.И. Пути исследования механизма развития речи // Дефектология. – 1984, №3.
31. Богомолова А.И. Нарушение произношения у детей. – М., 1979.
32. Винокур А. С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. К., 1977.
33. Гайдаєнко В.В., Іващенко А.В., Лисенко Г.М. Формування звуковимови у дітей дошкільного віку. – Кам'янець-Подільський, 2006.
34. Гринченко Н. Ю., Синяева М.И. Логопедический и медицинский аспекты органической дислалии и способы ее коррекции // Дефектология, 2000, №4.
35. Ефименкова Л. Н. Коррекция устной и письменной речи у учащихся., М.,1989.
36. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников. М., 1981.
37. Ефименкова Л. Н., Мисаренко Г. Г. Организация и методы коррекционной работы логопеда на школьном логопункте. М.1991.
38. Жукова Н. С., Мастюкова Е. М., Филочева Т. Б. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников, М., 1990.
39. Зеeman М. Расстройства речи в детском возрасте. М., 1962.
40. Карелина И.Б. Устранение дислалии у дошкольников в условиях детской поликлиники.
41. Каше Г.А. Исправление недостатков речи у дошкольников. – М: Просвещение, 1972.
42. Линдіна Є.Ю., Тищенко В.В. Загальна характеристика системи корекційної роботи з удосконалення шляхів подолання первинного недорозвитку мовлення, розробленої Є. Ф. Соботович // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): Збірник наукових праць. - Випуск 5. - Том 2. - Кам'янець-Подільський «Медобори», 2015. – С. 292–303
43. Лурия А. Р. Высшие корковые функции человека. М., 1969.
44. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. М.,1973.
45. Ляпидевский С. С. (ред.) Расстройства речи у детей и подростков М. «Медицина»,1969.
46. Максаков А. И. Обследование речи старших дошкольников // Дошкольное воспитание. – № 2,№3 – 1986.
47. Пінчук Ю.В., Циба Л.Л. Мовленнєві вправи для виховання у дітей правильної вимови звуків Р, Р', Л, Л'. – К: КНТ, 2007.
48. Правдина О.В. Логопедия. – М.: Просвещение, 1973.
49. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Частина 2 / Мякушко О.І., Дмитрієва І.В., Компанець Н.М., Шеремет Б.Г., Якобчук Є.Л. / За ред. М.К.Шеремет – К.: Неопалима купина, 2006. – 368 с.
50. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Частина 1 / Тищенко В.В., Данілавичюте Е.А., Гаврилова Н.С. / За ред. М.К. Шеремет – К.: Неопалима купина, 2006. – 360 с.
51. Програми для загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий–1 класи) / Шеремет М.К., Тарасун В.В., Мякушко О.І., Дмитрієва І.В., Куненко Л.О., Шеремет Б.Г., Компанець Н.В., Гаврилова Н.С., Якобчук Є.Л., Зубатенко З.В., Каченко К.І. – К.: Початкова школа, 2005.
52. Расстройства речи у детей и подростков / под. ред. С.С. Ляпидевского. – М., 1969.
53. Рау Е.Ф., Рождественская В.И. Исправление недостатков произношения у школьников. – М.: Просвещение, 1980.
54. Рау Е.Ф., Рождественская В.И. Смешение звуков речи у детей – М.: Просвещение, 1972.
55. Рау Е.Ф., Синяк В.А. Логопедия. – М., 1969.

56. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. – К., 2013.
57. Рождественская В.И., Радина Е.И. Воспитание правильной речи у детей дошкольного возраста. – М., 1968.
58. Рыбина Э.В. Подготовка дошкольников с нарушениями речи к звуковому анализу // Дефектология, 1989, №4.
59. Савченко М. А., Смирнова Л. О. Усунення вад вимови в учнів молодшого шкільного віку. К. “Радянська школа”, 1969.
60. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей.
61. Селиверстов В. И. Игры в логопедической работе с детьми М., 1987.
62. Смирнова Л. А. Приемы работы по преодолению импрессивного аграмматизма у детей // Дефектология. – №3. – 1979.
63. Соботович Е. Ф. Методические рекомендации по преодолению первичных нарушений речевого развития у учащихся подготовительного и первого классов для детей с тяжелыми нарушениями речи. – К., КУМК, 1989.
64. Соботович Е. Ф. Психофизиологическая структура речевой деятельности и ее формирование в процессе нормального онтогенеза. // Коррекционное обучение и воспитание детей с нарушениями слуха и речи. - К., 1989.
65. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. – К., 1995.
66. Соботович Е.Ф. Особенности проявления и происхождения одной из форм косноязычия у детей дошкольного возраста // Дефектология. – 1971, №5.
67. Соботович Е.Ф. Психолінгвістическа структура речової діяльності і механізми її формування. – К., 1997.
68. Соботович Е.Ф., Тищенко В.В., Бартенева Л.И., Данилавичюте Э.А., Андрусишина Л.Е., Трофименко Л.И. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению. - К.: Актуальна освіта, 1997.
69. Соботович Є.Ф. Концепція загальномовленнєвої підготовки аномальних дітей до шкільного навчання // Дефектологія. – 1997. - №1.
70. Соботович Є.Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з вадами мовленнєвого розвитку // Дефектологія. – 2002. –№1.
71. Спирова Л. Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжелыми нарушениями речи. М., 1980.
72. старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. – К., 2013.
73. Тищенко В.В. Диагностика фонематических процессов у детей с нарушениями речевого развития // Актуальные проблемы коррекционной педагогики и специальной психологии: Сборник научных трудов. – Киев-Челябинск, 2015
74. Тищенко В.В. Кваліфікація аграматизму: психолінгвістичний аналіз проблеми // Perspective Trends in Scientific Research – 2015: Materials of International scientific and practical conference. – V.2. – Bratislava, 2015
75. Тищенко В.В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя та шляхи їх усунення // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. – Випуск 30. – 2016. – 109-116
76. Тищенко В.В. Логопедична тераностика: концепт нового напрямку діагностики та корекції мовленнєвих порушень // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) Збірник наукових праць – Вип. 7. – Т. 1. – Кам'янець-Подільський, «Медобори-2006», 2016. – С. 393-402.
77. Тищенко В.В. Патогенез загального недорозвитку мовлення нез'ясованої етіології: психолінгвістичний аналіз проблеми // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. – Випуск 31. –Частина 2. – 2016. – С. 165-169

78. Тищенко В.В. Формування слухового контролю в мовленнєвій діяльності старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. – Випуск 29. – 2015 – С.63-67

79. Тищенко В.В., Данілавічюте Е.А. Українська мова // Програми для загальноосвітніх шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (2-4 клас) / За ред. М.К.Шеремет. – К.: «Неопалима купина», 2006.

80. Тищенко В.В., Данілавічюте Е.А., Трофименко Л.І. Українська мова: Підручник для загальноосвітніх шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення: 2 клас: Частина 2 – К.: "Педагогічна думка", 2014. – 94 с.

81. Тищенко В.В., Данілавічюте Е.А., Трофименко Л.І. Українська мова: Підручник для загальноосвітніх шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення: 2 клас: Частина 1 – К.: "Педагогічна думка", 2011. – 94 с.

82. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: Поради батькам. – К.: «Літера», 2009. – 128 с.

83. Тищенко В.В., Смольнікова О.В. Стан соціальної та особистісної готовності дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення до школи Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова: Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – 2010. – Вип. 15. – С. 263-267.

84. Тищенко В.В. Загальний недорозвиток мовлення: перспективи подальших досліджень // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Вип. XXIII в трьох частинах, частина 2. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори. – 2013. – С.260-268

85. Тищенко В.В. Методика формування ймовірного прогнозування в мовленнєвій діяльності дошкільників із ЗНМ // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова: Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія. Випуск 21. – 2012. – С.266-271.

86. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей

87. Филичева Т. Б., Чевелева Н. А. Логопедическая работа в специальном детском саду. М. "Просвещение", 1987.

88. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., Чиркина Г.В. Основы логопедии. – М.: Просвещение, 1989.

89. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения. – М., 1981.

90. Ястребова А. В. Коррекция нарушений речи у учащихся общеобразовательной школы. – М., 1984.